

19. LEDEN 1969

AKTIVITA: TICHŮ – PÍSEŇ PRO JANA PALACHA

<p>Anotace:</p>	<p>Aktivita připomíná oběť Jana Palacha v době po okupaci Československa v atmosféře celospolečenské rezignace a nastupující normalizace. Jejím primárním cílem není žáky seznamovat s historickými reáliemi, je zaměřena především na prožitek, emoci, empatii. Iniciační roli hraje krátký dokumentární film Ticho, natočený roku 1969, a stejnojmenná píseň Bohdana Mikoláška, která je ústřední linkou tohoto snímku. Film je dostupný online na JSNS.CZ, případně na YouTube.</p>
<p>Doporučený věk:</p>	<p>14+</p>
<p>Pomůcky:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ PRAMEN ■ MATERIÁL ■ PRACOVNÍ LIST 1 (pro žáka) ■ PRACOVNÍ LIST 2 (do dvojice nebo skupiny)
<p>Úkoly:</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Připravte vše potřebné na projekci filmu Ticho. Před samotným promítáním jen stručně uveďte, k jaké události se film vztahuje. 2. Po projekci rozdejte každému ve třídě PRACOVNÍ LIST 1. Požádejte všechny žáky, aby do nich zanesli své momentální dojmy, postřehy, pocity. Nechte dostatek času na práci, popsat emoce není právě jednoduchý úkol. 3. Žáci poté postupně charakterizují nejsilnější momenty, které si zaznamenali (ideálně v pořadí OBRAZ – ZVUK – SLOVO). Diskutuje se o tom, proč je zasáhly právě ony. Pokud k otázce diskuse nedospěje sama, zeptejte se na závěr, co konkrétně přivedlo Bohdana Mikoláška k nápadu složit píseň Ticho. 4. Rozdejte žákům do dvojic či skupin PRACOVNÍ LIST 2, PRAMEN a MATERIÁL a vyzvěte je ke společnému vypracování zadaných úkolů. Na společnou práci s texty a zapsání odpovědí do PRACOVNÍHO LISTU předem stanovte časový limit. 5. Když skupiny odpovědi dokončí, moderujte debatu nad konkrétními postřehy a odpovědi vhodně zasazujte do kontextu doby. V rámci tohoto shrnutí lze rovněž interpretovat text písně – motiv po motivu. Napsat závěrečný vzkaz můžete v závěru hodiny zadat jako domácí práci.
<p>Zdroje:</p>	<p>MODERNÍ DĚJINY.cz, http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/posledni-dopis-jana-palacha/ ČSFD, https://www.csfd.cz/film/251388-ticho/komentare/ Přepis vzpomínky Bohdana Mikoláška, autora písně Ticho, kanál Youtube, https://www.youtube.com/watch?v=zv0PMB2-v1Q BLAŽEK, Petr a kol. Jan Palach '69. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2009. 637 s., ISBN 978-80-7308-237-6.</p>

19.LEDEN 1969

PRAMEN

TICHO

Bohdan Mikolášek (19. 1. 1969)
premiéra písně 25. ledna 1969 v Divadle Semafor

*Ticho a lidé proudí ulicí
a málo - málokdo se smál.
Nehybný chodník smekl čepici
- a ticho spěchá, spěchá dál.*

*To ticho seřazené v průvodu
a někdo tvářím vážnost vzal,
jak žízeň hnaná pro vodu
- to ticho spěchá, spěchá dál.*

*Ticho a lidé proudí ulicí
a každý úsměvu se vzdal.
Vždyť ticho je jen čára půlící,
pak přijde výkřik
- už přišel výkřik a plamen plál.*

*Oheň, světlo, dým
a krátký život s ním
hořely dlouho a hořet budou dál.*

*Plamen cizích vin
a já dobře vím
tak jako vy tu zprávu:
zemřel živý člověk,
aby mrtví zůstali žít.*

*Zůstali žít, ale každý snad už
aspoň trochu ví, proč.
Proč každý, kdo ležel - vstal.
Ale já – já, já se ptám také, proč,
proč jen ten oheň tolik stál.*

*Proč lidé začnou myslet na život,
až když jim před očima umírá.*

*To proč, to proč to dotírá,
proč jen ten oheň tolik stál.*

*Oheň, světlo, dým
a krátký život s ním
hořely dlouho a hořet budou dál.
Plamen cizích vin
a já dobře vím - jako vy tu zprávu:
zemřel živý člověk,
aby mrtví zůstali žít.*

*Ticho a lidé proudí ulicí,
na Václavském náměstí
si každý kousek toho ticha vzal
a Národní muzeum
s očima vypálenýma municí
vidí, jak ticho spěchá dál.*

*Ať po té písni nikdo netleská,
ať každý v klidu to své ticho zatráví,
to ticho, to ticho tiše mluvící
ať tiše dál vypráví...*

Zdroj: <http://www.mikolasek.cz/>

Text dopisu, který zanechal Jan Palach v aktovce na místě svého činu

„Vzhledem k tomu, že se naše národy ocitly na okraji beznaděje, rozhodli jsme se vyjádřit svůj protest a probudit lidi této země následujícím způsobem. Naše skupina se skládá z dobrovolníků, kteří jsou odhodláni se dát pro naši věc upálit. Já jsem měl tu čest vylosovat si jednotku, a tak jsem získal právo napsat první dopisy a nastoupit coby první pochodeň. Naše požadavky jsou:

Okamžité zrušení cenzury

Zákaz rozšiřování Zpráv

Jestliže naše požadavky nebudou splněny do pěti dnů, tj. do 21. ledna 1969, a nevystoupí-li lid s dostatečnou podporou (tj. časově neomezenou stávkou), vzplanou další pochodně.

Pochodeň č. 1

P.S. Vzpomeňte na srpen. V mezinárodní politice se uvolnil prostor pro ČSSR, využijme jej.“

Zdroj: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/posledni-dopis-jana-palacha/>

19. LEDEN 1969

MATERIÁL

TICHO – základní informace o filmu a písni

(dokumentární krátkometrážní snímek, režie: tehdejší student FAMU Milan Peer, Československo, 1969, 11 min.)

Po smrti Jana Palacha složil Bohdan Mikolášek píseň Ticho, která odrážela pocity a nálady lidí v druhé polovině ledna roku 1969. Milan Peer píseň doprovodil filmovými záběry z tzv. Palachova týdne. Umírající mladík ležící na popáleninovém oddělení kliniky plastické chirurgie, matka tiše plačící nad jeho hrobem na Olšanských hřbitovech, statisíce lidí, kteří v němé bolesti pokládají květiny a věnce k jeho rakvi. „Ticho a lidé proudí ulicí,“ zpívá Mikolášek ve své písni. „Živý člověk zemřel, aby mrtví zůstali žít.“ Slovo „ticho“ získalo nový význam v následujících dvaceti letech, kdy se o Palachovi a jeho následovnicích mluvilo jen potichu a šeptem.

Zdroj: ČSFD, <https://www.csfd.cz/film/251388-ticho/komentare/>

Film Ticho byl velmi brzy zakázán a nesměl se promítat. Stejný osud postihl i písničku Ticho. Její autor Bohdan Mikolášek kvůli ní dostal v roce 1972 zákaz profesionální činnosti. Události týkající se smrti Palacha natáčel například i Stanislav Milota (film Jan 69) nebo Dušan Trančík, Vlado Kubenka a Peter Mihálik (film Tryzna). I tyto filmy byly s nástupem tzv. normalizace zakázány.

Zdroj: Text Pavlína Formánkové a Petra Blažka dostupný na portálu jsns.cz, <https://www.jsns.cz/lekce/15587-ticho>

Přepis vzpomínky Bohdana Mikoláška, autora písně Ticho

„Něco může člověk vnímat reálně, něco může být jako rozhlasová hra, že najednou ta situace toho, že mám před sebou zprávu, taky byla pořád z rozhlasu, že Jan Palach si vzal život, že se zapálil na Václaváku... Tedka, když si člověk přečte jeho ročník narození a zjistí, že je stejný jako můj, tak najednou je to naprosto jiná zpráva z toho rozhlasu, než na kterou byl člověk zvyklý. A ta situace, že jsme z toho Strahova se nacvičení z té stávky sjeli na techniku do Dejvic, tam jsme si připíchli trikoloru a k tomu jednu černou stužku. Tu trasu si už nepamatuju, ale končilo to zkrátka u toho Národního muzea, rozstříleného, na tom Václaváku, kde se ten Palach upálil a ty všechny proudy těch lidí, byly jich statisíce, se na tom Václaváku sešly a ty proudy jako řeka a vodopády ani nešuměly, ani nehlučely a všichni byli ticho. A v tomhle tichu jsem došel nazpátek na Strahov na koleje, a tak jako všichni lidi po tomhle zážitku měli, aspoň na chvíli, pocit, že by měli něco udělat. Tak já jsem vzal tu kytaru a složil jsem tu písničku Ticho. To moje hlavní motto té písničky asi zůstává dodnes, ta výčitka možná pro nás všechny, jak by to bylo, kdybychom na tom Václaváku se sešli v tom statisícovém počtu o den dřív. Myslím, že by ten Palach zemřít nemusel...“

Zdroj: kanál Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=zvoPMB2-v1Q> (přepis a jazyková úprava Petr Šimíček)

„Jan Palach se neupálil na protest proti okupaci, jak se často nesprávně tvrdí, nýbrž proti jejím důsledkům, které se v té době začaly projevovat: národní vůle k odporu začínala ochabovat, režim chytře, krůček po krůčku utahoval smyčku a dusil poslední zbytky politických výdobytků pražského jara. Začínala se tragédie morální korupce společnosti a student Jan se stal svou absolutní obětí světem, které mělo v šeru polopravd, naivních iluzí a záměrných lží prorockým, varovným a burcujičím způsobem osvětlit tuto pravdu o nás samých, o národní situaci, o smyslu doby, do níž jsme byli postaveni. [...]

Palach byl obětí v jiném smyslu, než byli obětí okupace civilisté, kteří zahynuli v srpnových dnech. On svou oběť přinesl vědomě a svobodně – a skrze ni zaznívalo poselství nekonečně podstatnější, než bylo to, které stačil načrtnout v dopisu na rozloučenou. Když člověk druhému a pro druhého něco dává, ‚obětuje‘ – třeba čas nebo peníze – ukazuje mu, že si ho váží víc než té hodnoty, které se tímto darem vzdává. Jan Palach nám ukázal, že si nás váží víc než svého vlastního života. Že mu jde o to, abychom se nezkřivili – a cení si toho (a nás, naši lidské důstojnosti) víc než svého přežití. Najednou tu byl někdo, kdo nám v čase inflace slov řekl plamenem svého těla, že mu na tom, abychom se neohnuli, záleží víc než na jeho vlastním životě. [...]

Palachova oběť mne však nejdříve přivedla k rozhodnutí, že nebudu emigrovat, i když na tuto zemi přicházejí těžké časy a ani já to jistě nebudu mít lehké, slíbil jsem si, že se však komunisty za žádnou cenu nedám koupit ani zastrašit, a když mi pak v osmdesátých letech u výslechů tu slibovali, tu vyhrožovali, vzpomněl jsem si vždy na Palacha a dostal sílu říci ne. Já opravdu nejsem rozený hrdina, možná bych to bez vzpomínky na Jana nedokázal.“

Zdroj: BLAŽEK, Petr a kol. *Jan Palach '69*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2009. 637 s. ISBN 978-80-7308-237-6.

19. LEDEN 1969

PRACOVNÍ LIST 1

Vzpomeňte si na nejsilnější moment (momenty) filmu, který vás něčím zaujal, oslovil, zasáhl, přivedl k zamyšlení.

Může (mohou) to být:

OBRAZ, který se mi po zhlédnutí filmu vybavuje (místo, detail, scéna, postava...)	Konkrétní ZVUK, který mi utkvěl v paměti	MOTIV z textu písně, který mi utkvěl v paměti (slovo, slovní spojení, verš...)

Vysvětlete, proč zrovna tento? Popište, jaké emoce ve vás vyvolal.

Zamyslete se nad tím, co konkrétně přivedlo Bohdana Mikoláška k nápadu složit píseň Ticho.

Můžete uvést i více možných důvodů:

Svůj odhad si později ověřte v jeho vzpomínce – vypište jeho vlastní zdůvodnění:

19. LEDEN 1969

PRACOVNÍ LIST 2

1. Poskládejte do chronologického pásma záběry, které si z filmu vybavujete. Popište jednotlivá prostředí. Pokud je bezpečně poznáte, můžete pojmenovat konkrétní místa, na kterých dokumentaristé záběry pořizovali (pomohou vám MATERIÁLY). Jak na vás zapůsobilo jejich řazení ve filmu?

2. Přemýšlejte o tom, co svým činem Jan Palach (a později student Jan Zajíc) sledoval a jak takováto forma oběti zapůsobila na jejich vrstevníky – středoškoláky a vysokoškoláky (využijte rovněž MATERIÁLY).

3. Odhadněte, jaké reakce tento čin musel zřejmě vyvolat u generace jejich rodičů či prarodičů.

4. Napište, co byste dnes vzkázali Janu Palachovi a Janu Zajícovi: